

дослідження художніх текстів, залучаючи естетично-феноменологічні перспективи (очевидне через неочевидне) для досягнення художнього вимислу, що дає можливість вийти за межі очевидного досвіду та розширити його.

Список посилань:

Гуссерль, Э. (1994). *Собрание сочинений. Т. 1. Феноменология внутреннего сознания времени*. М.: Гнозис.

Ингарден, Р. (1962). *Исследование по эстетике*. М.: Издательство иностранной литературы.

Изер, В. (2004). *Процесс чтения: феноменологический подход. Современная литературная теория. Антология*. М.: Флинта; Наука.

Iser, W. (1989). *Prospecting: From Reader Response to Literary Anthropology*. Baltimore, Maryland: John Hopkins University Press.

Напрямки та перспективи сучасної філософської думки в системі координат чотирьох дискурсів Жака Лакана

Іваницька Олена

Львівський національний університет імені Івана Франка
(Львів)

Філософію неможливо помислити поза межами соціального – як абстрактний набір систем та поглядів. Тому доречно визначити координати, у межах яких задаються «магістралі та маргінеси» філософської думки та відмінність цих координат у сферах інституційного й позаінституційного філософування, на основі теорії чотирьох дискурсів Жака Лакана.

Дискурс – це структура з чітко визначеними позиціями та елементами за ними закріпленими, структура, продиктована самою мовою з метою соціальної організації суб'єкта, що увійшов у її поле. Ж. Лакан виокремлює дискурси Володаря, Істерика, Університету та Аналітика. Структура кожного з них простежується у відношенні суб'єкта до знання та істини. У полі дискурсу виробляється завер-

шене знання-істина – S2 (Григг, 2014). Знання поза межами дискурсу – атрибут суб'єктного, воно проявляється в мовленнєвому акті, не є набутих або присвоєним, «дається на невідомих засновках» (Смулянский, 2013 с. 275–298). Це причина того, що суб'єкт стає розподіленим, втрачає цілісність. Сократівське положення «я знаю, що я нічого не знаю» стосується саме цього знання й суперечить цілісності дискурсу. Філософська думка – як насамперед акт мислення розподіленого суб'єкта – на своєму шляху оформлення у філософію зіштовхується з репресивністю механізмів дискурсу, які намагаються її на своєму тілі «замкнути».

Інституційна філософія функціонує в полі дискурсу Університету. Ідея університету як соціального інституту полягає в його опозиції до диктату капіталізму, у формуванні осередку вільнодумства та інтелектуальної еліти; на це вказує історія. Але Ж. Лакан відкриває, що дискурс Університету – це трансформований у своєму способі легітимізації волі дискурс Володаря. Раціоналізація волі Володаря призводить до того, що позицію агента замість суб'єкта займає S2, який приймає вигляд всеохопного, енциклопедичного знання. Диктатура анонімного наукового знання приходить на зміну диктатури закону. Тотальність наукового знання в дискурсі Університету, яка покликана повернути Володарю (розподіленому суб'єкту) цілісність, породжує тиранію, а невпевненість (розподіленого суб'єкта у своїй цілісності) – жорстке адміністрування, ієрархію, владу ідеологій, виробництво репресій. Тому дискурс Університету трансформується в дискурс Капіталу: капіталістична машина харчується S2 – теоретичним знанням, потоками інформації, які постійно відтворюються. Ця мутація стала можливою, тому що всі механізми дискурсу спрямовані на підтримку істинності «міфу ідеального Я, Я-Володаря, завдяки якому хоча б щось – агент висловлювання – лишається тотожним самому собі» (Лакан, 2008, с. 75).

Репресивність дискурсу «античного» Володаря призвела до того, що Сократа було страчено через загрозу для цілісності суб'єкта від його знання; природа дискурсу Університету має той самий характер. «Будь-яке університетське висловлювання, що претендує називатися філософією – нехай навіть радикаль-

но університетському дискурсу протилежною, – неминуче призводить до виникнення Егократії ... Що до справжньої філософії... відношення немає» (Лакан, 2008, с. 77). Легітимність філософії в парадигмі інституції, що перебуває в полі дискурсу Університету, закінчується там, де розходяться координати істини – істини філософії та істини дискурсу. Історична роль філософії полягає у фальсифікації знання раба та його трансмутації в знання Володаря, але виконавши цю роль, вона опинилася на маргінесі, вимушена маскуватися під науку. Філософія як любов до мудрості перебуває в опозиції до енциклопедичного замкненого знання – ідеалу Університетського дискурсу.

Дискурси Істерика та Аналітика взаємопов'язані, адже аналітик у своїй практиці мусить зайняти позицію іншого (істерички). Філософська думка, потрапивши в дискурс Аналітика, змінює свої координати від «пізнай самого себе» назовні. Ж. Лакан вміщує Сократа в дискурс Аналітика: від нього, як і від аналітика, очікують, щоб його знання функціонувало як істина, але він уникає «замкнутості» знання-істини, не полишає меж «недомовленості», примушує говорити іншого. Сократ у своїх бесідах демонтує мовлення іншого й перенаправляє його на місце висловлювання, яке не розпізнається самим мовцем, що призводить до втрати цілісності й формування бажання її віднайти, бажання пізнати.

Отже, координати «магістралей та маргінесів» філософської думки в рамках дискурсу Університету завжди будуть задаватися та обмежуватися Володарем, який оберігає істину: рух та розвиток інституційної філософської думки зумовлений функціонуванням режиму влади, легітимністю наративу в задану історичну добу тощо. Розмірковування про координати інституційної філософської думки можуть породжувати безліч химер, але встановлюватися ці координати знов і знов будуть дискурсом Володаря – чи то у формі дискурсу Капіталу чи Університету. Філософія як процес та акт мислення поза рамками інституцій не обмежена у полі своєї діяльності й кожен агент філософування вимальовує власні координати. І магістралі для послідовників прокладаються на координатах тих мислителів, які, як казав Ж. Лакан, «не говорять дурниць... Попри спро-

тив інтелектуального ринку, ідеям таких мислителів судилося перемогти. Її ось чому: починаючи їм заперечувати, ви завжди ризикуєте перечепитися і збитися до якої-небудь дурниці. Вони вносять розлад у мову тих, хто намагається їм заперечити. І мова ця швидко та незворотно вироджується в академічну конформістську відсталу балаканину» (Лакан, 2008, с. 2).

Список посилань:

Григг, Р. (2014) *Дискурс. Компендиум лакановских терминов*, 60–70. Отримано з

<https://dreamwork.org.ua/%D0%B4%D0%B8%D1%81%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81/>

Лакан, Ж. (2008). *Изнанка психоанализа* (Семинар, Книга XVII (1969–70)). (А. Черноглазова, Пер.). М.: Гнозис, Логос.

Смулянский, А. (2013) *Лакан Ликбез*. Год 4: Знание. СПб: Рабочий стол.

Магістральні модні тенденції: мода поза ґендерними стереотипами

Марія Іродова

Національний університет «Кієво-Могилянська академія»
(Київ)

Якщо скористатися метафорою магістралей та марґінесів філософії, тема моди традиційно була далекою від перших і відповідно – наближеною до других. Відтак, обмеженим і нечисельним було коло філософів, які цю тему розробляли. Тому не дивно, що чи не кожен з них розмірковував над причинами такого зверхнього ставлення до моди з боку інтелектуалів (Lipovetsky, 1987; Rappas, 2008; Svendsen, 2004). І хоча серед поглядів на це питання домінують думки про позірну легковажність та несерйозність моди як предмету дослідження, зустрічаються й такі версії, що додають іншого забарвлення історії відносин філософії та моди. Однією з таких є гіпотеза про ґендерну природу таких причин (Hanson, 1990).